

Πόλεμος και Αριστερά: διεθνισμός και πατριωτισμός

Του **Θανάση Κούρκουλα**

Με αφορμή τον πόλεμο στην Ουκρανία, έχει ανοίξει η συζήτηση στο κίνημα και στην Αριστερά για τον χαρακτήρα του, τα αίτιά του, αλλά και τον δρόμο προς την ειρήνη και την αλληλεγγύη των λαών. Η συζήτηση είναι πολύ παλιά και τα ιδεολογικά ρεύματα που την διεξάγουν, επίσης. Υπάρχει τμήμα της Αριστεράς που αποδέχεται έναν κάποιο δίκαιο χαρακτήρα του πολέμου από τη μεριά του Πούτιν, αναμασώντας το απλοϊκό επιχείρημα πως πρόκειται για πόλεμο αντιφασιστικό ή για πόλεμο κατά του ιμπεριαλιστικού NATO που είναι ο κύριος εχθρός, ξεχνώντας τον ιμπεριαλιστικό χαρακτήρα της Ρωσίας. Άλλα τμήματα της Αριστεράς υιοθετούν τα επιχειρήματα του Δυτικού μπλοκ πως ο πόλεμος είναι δίκαιος από τη μεριά της Ουκρανίας, καθώς ο ρωσικός στρατός είναι ο επιτιθέμενος ενώ ο λαός της Ουκρανίας αμυνόμενος. Δικαιολογούν με αυτό τον τρόπο την εμπλοκή των χωρών του NATO σε αυτόν με κάθε είδους διευκολύνσεις, οικονομικές κυρώσεις στη Ρωσία, οικονομική βοήθεια ή και άμεση συμμετοχή στον εξοπλισμό της Ουκρανίας του Ζελένσκι. Και στις δύο περιπτώσεις το αποτέλεσμα είναι η αποδοχή του πολέμου σαν δίκαιου και η στοίχιση των εργαζόμενων τάξεων διεθνώς με κάποια πλευρά του πολέμου. Πρόκειται για απολύτως λάθος πολιτικές.

Ο πόλεμος στην Ουκρανία είναι ιμπεριαλιστικός και άδικος και από τις δύο πλευρές (NATO-ΕΕ-Ουκρανία από τη μία και Ρωσία με την αρωγή της Κίνας από την άλλη), αφού αιτία και αντικείμενό του είναι η προσπάθεια αναβάθμισης της γεωστρατηγικής θέσης των αντιπαρατιθέμενων ιμπεριαλιστικών δυνάμεων. Τόσο στην Ουκρανία όσο και στη Ρωσία, οι εργαζόμενες τάξεις μόνο να χάσουν έχουν από αυτό τον πόλεμο, όποιος στρατός και αν είναι

ο νικητής στα πεδία των μαχών. Το ίδιο και οι εργαζόμενοι σε κάθε γωνιά του πλανήτη, που φτωχοποιούνται ραγδαία βλέποντας να εκτοξεύονται στα ύψη οι εξοπλιστικές δαπάνες, οι τιμές στα καύσιμα και στα είδη λαϊκής κατανάλωσης, ενώ έχει ξεκινήσει για άλλη μια φορά μετά το τέλος του Ψυχρού Πολέμου η ανατριχιαστική συζήτηση για την πιθανότητα πυρηνικού πολέμου.

Όμως πώς και ποιος μπορεί να σταματήσει τον πόλεμο; Ποια θέση και ποια τακτική από την πλευρά της Αριστεράς μπορεί να υπερασπιστεί την ειρήνη με πιο αποτελεσματικό τρόπο; Η συζήτηση πηγαίνει πίσω στον χρόνο, πριν από τον Α΄ Παγκόσμιο Πόλεμο και παραπέμπει στον διεθνιστικό χαρακτήρα του εργατικού κινήματος, που στόχο έχει να ενώσει τις υποτελείς τάξεις διεθνώς, αναγνωρίζοντας ως εχθρό τις αστικές τάξεις και τις κυβερνήσεις που διεξάγουν τον πόλεμο και υπενθυμίζοντας ότι η εργατική τάξη δεν πρέπει να ξεχάσει την ταξική πάλη απέναντι στους «δικούς της» καπιταλιστές, τόσο πριν όσο και κατά την διάρκεια του πολέμου...

Ο δρόμος για την ειρήνη

Πριν από την έναρξη του Α΄ Παγκόσμιου Πολέμου και ενώ ήταν φανερό πως οι αστικές τάξεις διεθνώς εξοπλίζονταν πυρετωδώς με στόχο την διεξαγωγή του, υπήρχαν τρεις τάσεις μέσα στο εργατικό κίνημα και την Αριστερά.

Η πρώτη ήταν εκείνη της **υπεράσπισης της πατρίδας** καθεμιάς από τις αντιμαχόμενες πλευρές. Βασικός φορέας της άποψης αυτής ήταν η δεξιά σοσιαλδημοκρατία της εποχής (Ρώσοι Μενσεβίκοι, γερμανική σοσιαλδημοκρατία κ.λπ.), που ψήφιζε τις στρατιωτικές δαπάνες στη Βουλή και καλούσε τον λαό να πολεμήσει για την πατρίδα. Σύμφωνα με αυτή, οι εργαζόμενοι και τα λαϊκά στρώματα έπρεπε να συνταχθούν με τις κυβερνήσεις τους, αποδεχόμενοι τα παραμύθια τους πως κάποτε ζούσαμε ειρηνικά, ο ένας επιτέθηκε κι ο άλλος υπερασπίζεται τον εαυτό του. Σύμφωνα όμως με τους Μπολσεβίκους και τον Λένιν,

«δεν έχει σημασία ποιος επιτέθηκε πρώτος. Όλοι προετοιμάζονταν

για τον πόλεμο και επιτιθέμενος ήταν εκείνος που θεώρησε πιο συμφέρον να επιτεθεί στη συγκεκριμένη στιγμή».

Η δεύτερη τάση μέσα στα προοδευτικά κόμματα της εποχής ήταν εκείνη του **πασιφισμού**. Μια γενική επίκληση της ειρήνης και φραστική καταδίκη του πολέμου, χωρίς καμία πρόταση για το πώς μπορεί να σταματήσει το σφαγείο. Πάλι σύμφωνα με τους Μπολσεβίκους, ήταν μια αδιέξοδη στάση που οδηγούσε πρακτικά στη συνέχιση του πολέμου:

«Οι σοσιαλιστές πάντα καταδίκασαν τους πολέμους ως βάρβαρους και κτηνώδεις»,

έλεγε ο Λένιν.

«Όμως διαφέρουμε από τους αστούς πασιφιστές επειδή καταλαβαίνουμε τη σχέση ανάμεσα στους πολέμους και στην ταξική πάλη μέσα σε μια χώρα. Η ειρήνη εξασφαλίζεται από αυτούς που αποκαλύπτουν τον ιμπεριαλιστικό χαρακτήρα του πολέμου και καλούν τους λαούς να ξεγεραθούν κατά των εγκληματικών τους κυβερνήσεων».

Η τρίτη, ήταν η διεθνιστική άποψη των Μπολσεβίκων, εκείνη της λεγόμενης **επαναστατικής «ηττοπάθειας»**. Σύμφωνα με αυτή, η εργατική τάξη έπρεπε να σκέφτεται και να δρα για την ήττα της «δικής της» κυβέρνησης. Σύμφωνα πάλι με τον Λένιν,

«το προλεταριάτο πρέπει να επωφεληθεί από τις πολεμικές δυσκολίες της δικής του κυβέρνησης και αστικής τάξης και να τις ανατρέψει».

Οι επαναστάτες και των δύο αντιμαχόμενων πλευρών θα έπρεπε να αρνηθούν τις εξοπλιστικές δαπάνες και τον πόλεμο και να οδηγήσουν το προλεταριάτο σε επανάσταση. Η τάση αυτή, αν και αρχικά ήταν οικτρή μειοψηφία το 1915 σε μια μικρή συνάντηση διεθνιστών επαναστατών στο Τσίμερβαλντ της Ελβετίας, εξελίχθηκε στην πολιτική που σταμάτησε τον Α΄ Παγκόσμιο Πόλεμο και οδήγησε στην πρώτη νικηφόρα εργατική επανάσταση στην Ιστορία το 1917.

Πρώτος παγκόσμιος πόλεμος

Ήδη από το 1914 και παρά τη διεθνιστική στάση του προηγούμενου συνεδρίου της Β' Διεθνούς, τα μεγάλα σοσιαλδημοκρατικά κόμματα της εποχής ψήφισαν τις εξοπλιστικές δαπάνες των χωρών τους και υποστήριξαν το καθένα τον δικό του εθνικό στρατό. Η μακρά περίοδος ταξικής ειρήνης και παρατεταμένης οικονομικής ανάπτυξης που είχε προηγηθεί, από το 1890 μέχρι τις παραμονές του πολέμου, είχε οδηγήσει τα κόμματα αυτά να υιοθετήσουν πολιτικές ταξικής ειρήνης, είχε ενισχύσει την γραφειοκρατία στα συνδικάτα και στα σοσιαλιστικά κόμματα. Η πατριωτική αυτή πολιτική οδήγησε στη διάσπαση της Β' Διεθνούς και στην δημιουργία της Γ' Διεθνούς από μια μειοψηφία διεθνιστών επαναστατών σε μια σειρά από χώρες, ξεκινώντας από την διακήρυξη του Τσίμερβαλντ. Τμήματα της Διεθνούς αρνήθηκαν να συμμαχήσουν με τις κυβερνήσεις τους για το «καλό της πατρίδας». Με αυτούς τους αρνητικούς οίκτους ξεκίνησε ο Α' Παγκόσμιος πόλεμος, στην αρχή με πατριωτικό ενθουσιασμό από τους εργάτες, που πήγαιναν πρόθυμα στο μετωπο για να πολεμήσουν. Όμως, σύντομα η φρίκη του πολέμου άλλαξε τις διαθέσεις του κόσμου. Η παραγωγή έπεσε ραγδαία. Υπήρξε κατακόρυφη αύξηση χρεών των χωρών που συμμετείχαν στον πόλεμο. Οι εκατόμβες νεκρών στα χαρακώματα, καθώς και η πείνα, οι μαζικές ασθένειες και οι θάνατοι στα μετόπισθεν, μετέτρεψαν τον ενθουσιασμό σε απογοήτευση και οργή για τις κυβερνήσεις που διεξήγαγαν τον πόλεμο. Στις μεγάλες πόλεις ξεσπούσαν άγριες απεργίες για την εξασφάλιση μισθών επιβίωσης και βασικών αγαθών. Στα χαρακώματα υπήρχαν αυθόρμητες συναδελφώσεις φαντάρων. Η ηθική αμφισβήτηση των καθεστώτων που διεξήγαγαν τον πόλεμο ήταν ραγδαία.

Σε αυτές τις συνθήκες, οι διεθνιστές επαναστάτες καταψήφισαν τις πολεμικές πιστώσεις των χωρών τους, υποστήριξαν και ενίσχυαν όλες τις απεργίες, ενώ κλιμάκωναν την αντιπολεμική τους προπαγάνδα και δράση σε πόλεις και χαρακώματα. Στην κατηγορία που τους απευθυνόταν ότι έτσι δουλεύουν για τη νίκη

της Γερμανίας, οι Μπολσεβίκοι απαντούσαν πως η ήττα της δικής τους κυβέρνησης ήταν το μικρότερο κακό και πως άμεσο καθήκον ήταν να σταματήσει ο πόλεμος και να πάρει η εργατική τάξη την εξουσία. Το σύνθημα των Μπολσεβίκων «Γη – Ειρήνη – Δημοκρατία» μετατράπηκε μετά την λήξη του πολέμου σε «Γη-Ψωμί-Ειρήνη» και οδήγησε το 1917 στη νίκη της επανάστασης στη Ρωσία και σε επαναστάσεις σε μια σειρά χώρες της Ευρώπης. Ήταν η πολιτική που οδήγησε και στην Ελλάδα τον πρόδρομο του ΚΚΕ, το ΣΕΚΕ, να υιοθετήσει αρνητική στάση απέναντι στη Μικρασιατική Εκστρατεία, με βασικά αιτήματα το 1920 να τελειώσει ο πόλεμος και η επιστράτευση, να δοθεί αμνηστία σε λιποτάκτες και ανυπότακτους, και να υποστηρίξει μια σειρά μεγάλων διαδηλώσεων ενάντια στον πόλεμο και στις αυξήσεις των τιμών των προϊόντων.

Δεύτερος παγκόσμιος πόλεμος

Στον Β' Παγκόσμιο Πόλεμο, αυτό το σενάριο δεν επαναλήφθηκε. Η επικράτηση του σταλινισμού στην ΕΣΣΔ και η πολιτική της υποστήριξης της «μητέρας πατρίδας» από την σταλινική πλέον Γ διεθνή, οδήγησε στη συμμαχία της ΕΣΣΔ με τον δυτικό ιμπεριαλισμό. Ήταν η συνέχεια της γραμμής των «Λαϊκών Μετώπων» που έβαζαν τους κομμουνιστές να συμμαχούν με αστικά κόμματα στις δυτικές χώρες ενάντια στη φασιστική απειλή, απέναντι στη γραμμή του «Ενιαίου Εργατικού Μετώπου» που πρότειναν ο Τρότσκι και οι υποστηρικτές του ως απάντηση τόσο στον φασισμό όσο και στις ιμπεριαλιστικές κυβερνήσεις της Δύσης. Το πόσο «αντιφασιστικές» ήταν οι δυτικές κυβερνήσεις που διεξήγαγαν τον Β' Παγκόσμιο Πόλεμο ήταν πασιφανές για όποιον ήθελε να το δει. Ο υποτιθέμενος αντιφασίστας αντικομμουνιστής Τρούμαν έλεγε το 1941 για την προοπτική της νίκης της Ρωσίας στον πόλεμο με τη Γερμανία, έλεγε:

«Κι αν κερδίζει τον πόλεμο η Ρωσία, οφείλουμε να βοηθήσουμε την Γερμανία και να τους αφήσουμε να σκοτώσουν όσο μπορούν περισσότερους Ρώσους».

Εν μέσω του ολοκαυτώματος των Εβραίων, οι «αντιφασιστικές» κυβερνήσεις των ΗΠΑ και της Βρετανίας κρατούσαν ερμητικά

κλειστά τα σύνορα των χωρών τους για τους Εβραίους πρόσφυγες. Ονόμασαν αντιφασιστικές ενέργειες τις ατομικές βόμβες στην Χιροσίμα και στο Ναγκασάκι, καθώς και την ισοπέδωση της πόλης της Δρέσδης με θύματα εκατοντάδες χιλιάδες άοπλους αθώους ανθρώπους από την συμμαχική αεροπορία. Ενώ δεν ήταν λίγες οι καταγγελίες βιασμών Γερμανίδων από στρατιώτες Δυτικών χωρών αλλά και Ρώσων στρατιωτών όταν εισέβαλαν στην Γερμανία για να επιβάλουν την «αντιφασιστική νίκη». Στο εσωτερικό των χωρών της Δύσης, τα Κομμουνιστικά Κόμματα δέχτηκαν τον αφοπλισμό των ανταρτών που πολεμούσαν τους ναζί, στη Γαλλία, στο Βέλγιο και στην Ιταλία, ενώ στην Ελλάδα η τραγωδία της συμφωνίας της Βάρκιζας οδήγησε το ΚΚΕ στις εξορίες, τις φυλακίσεις και τις δολοφονίες χιλιάδων αγωνιστών μέχρι το 1974.

Όμως, όπως στον Α΄ Παγκόσμιο Πόλεμο, έτσι και στον Β΄ Παγκόσμιο, υπήρχε ξανά δυνατότητα μετατροπής του πολέμου σε εργατική επανάσταση. Το παράδειγμα της Ελλάδας είναι ενδεικτικό. Η γερμανική κατοχή και οι δωσίλογοι της κυβέρνησης Τσολάκογλου έφεραν απίστευτη φτώχεια και πείνα στον λαό, ενώ οι μαυραγορίτες συνεργάτες των ναζί θησαύριζαν. Σε αυτήν ακριβώς την ταξική βάση, το ΕΑΜ συσπείρωσε την εργατική τάξη και τα λαϊκά στρώματα στην Ελλάδα σε έναν αγώνα ενάντια στην πείνα, τον γερμανικό φασισμό και την ντόπια αστική τάξη, υποσχόμενο λαοκρατία και κοινωνική δικαιοσύνη. Το ΕΑΜ απευθύνθηκε επίσης στα ιταλικά και γερμανικά στρατεύματα με ξενόγλωσσες προκηρύξεις, καλώντας τους φαντάρους σε κοινό αγώνα απέναντι στον Χίτλερ. Οι επιτυχίες του ΕΑΜ και του ΕΛΑΣ οδήγησαν σε λιποταξία χιλιάδες Ιταλούς και Γερμανούς στρατιώτες. Μια ολόκληρη ιταλική μεραρχία, η Πινιερόλο, πέρασε με τη μεριά του ΕΛΑΣ.

Με την αποχώρηση των ναζιστικών στρατευμάτων από την Ελλάδα, η ηγεσία του ΚΚΕ και του ΕΑΜ είχε να αποφασίσει αν θα πάρει την εξουσία, ξηλώνοντας τους συνεργάτες των Γερμανών, ή θα την παραδώσει στην ντόπια αστική τάξη και στους Άγγλους. Διάλεξε το δεύτερο! Ήταν αποτέλεσμα της συνθήκης της Γιάλτας, που μοίρασε τον μεταπολεμικό κόσμο ανάμεσα στις μεγάλες δυνάμεις

και έφερε την υπογραφή του Στάλιν. Ακολούθησε ο εμφύλιος, η παράδοση των όπλων από τον ΕΛΑΣ και το μετεμφυλιακό κράτος που ανέλαβε να εξαλείψει τον «κομμουνιστικό κίνδυνο». Όπως έλεγε προφητικά ο Τρότσκι για τον Β΄ Παγκόσμιο Πόλεμο,

«Αν στον τωρινό πόλεμο η εργατική τάξη δέσει τη μοίρα της με τη μοίρα της ιμπεριαλιστικής δημοκρατίας, το μόνο που θα εξασφαλίσει είναι μια σειρά από ήττες».

Διεθνισμός

Ο διεθνισμός είναι και σήμερα η μόνη απάντηση στον πόλεμο και τους εξοπλισμούς. Καθήκον των διεθνιστών στη Ρωσία είναι να ενισχύσουν το αντιπολεμικό κίνημα ενάντια στον Πούτιν και την σφαγή στην Ουκρανία. Στην Ουκρανία, αντίστοιχα, τα καθήκοντα των διεθνιστών είναι ενάντια στο καθεστώς Ζελένσκι, τους φασίστες που εξοπλίζει και το ΝΑΤΟ στο οποίο προσδένει τη χώρα. Στην Ελλάδα, αγωνιζόμαστε για να σταματήσει η εμπλοκή της χώρας σε αυτό τον πόλεμο. Τόσο με την παραχώρηση της βάσης στην Αλεξανδρούπολη και αλλού για να προωθείται στρατιωτικό υλικό, όσο και με την αποστολή εξοπλισμού κάθε είδους από την Ελλάδα στην Ουκρανία. Αγωνιζόμαστε για έξοδο της Ελλάδας από το ΝΑΤΟ και διάλυση του ΝΑΤΟ. Για το κλείσιμο όλων των ΝΑΤΟϊκών βάσεων στη χώρα. Είμαστε ενάντια στις υπέρογκες εξοπλιστικές δαπάνες για μαχητικά Rafale και φρεγάτες, διεκδικώντας λεφτά για την υγεία, τους μισθούς και τις συντάξεις, αντί για εξοπλισμούς. Σήμερα δεν είμαστε βέβαια σε φάση μετατροπής του πολέμου στην Ουκρανία ή όπου αλλού σε επαναστατική εξέγερση όπως στον Α΄ Παγκόσμιο Πόλεμο. Όμως μπορούμε να συμβάλουμε στην μη εμπλοκή της Ελλάδας στον πόλεμο, στην αποκάλυψη του ιμπεριαλιστικού χαρακτήρα της συμμαχίας της Ελλάδας με ΗΠΑ, Ισραήλ και Αίγυπτο στη Νοτιοανατολική Μεσόγειο, καθώς και στην καταδίκη της «δικής μας» κυβέρνησης και αστικής τάξης, που είναι εξίσου επιθετική με την κυβέρνηση του Ερντογάν και την αστική τάξη της Τουρκίας.

Μόνη διέξοδος είναι η αλληλεγγύη των λαών από τα κάτω, παρά και ενάντια στα φιλοπόλεμα σχέδια των στρατοκρατών και των πολεμοκάπηλων κυβερνήσεων.